

KOKOŠI

Evald Flisar

Viktorjeva hiša je stala v samoti. Do nje je peljala peščena pot, ki se je vijugala med grmičevjem, njivami in travniki. Po njej se je vsak večer vračal iz službe. Šel je počasi, s konicami čevljev je brcal v kamenčke, da so se kotrljali v obpotno travo. Pot je bila kot ustvarjena za brezkončno razmišljanje, za raznovrstne sanjarije, ki so Viktorja vsak dan čakale na začetku peščene poti. V službo ga niso spremljale, tam je bil mrtev, a kakor hitro se je približal samotni peščeni poti, so mu začele žile hitreje utripati, kri je postala toplejša — in dan se je začel za Viktorja pravzaprav šele zdaj, ko je rumeno okroglo sonce zašlo in je ležal na travnikih sivkast mrak. Tematika Viktorjevih sanj je bila neznansko široka, skoraj brez meje, a vsi brezkončni domisleki, ki so plapolali in vibrirali v njem, so vreli iz enega žarišča in se vanj znova stekali. Temu žarišču bi z banalno besedo lahko rekli bogastvo. Viktor sicer te besede dolgo ni hotel sprejeti v svoje misli, kajti bil je človek duha, in že sama misel na bogastvo je pri takšnem človeku nečastna. Po silnem nemiru, ki ga je trpinčil več let, si je le upal priznati, da živi v njem pošastna žejja po nekem veličastju, po zmagoslavju. Nazadnje je tudi ugotovil, da je zmagoslavje, ki si ga tako želi, v neposredni zvezi z ženskami, veličastje pa zadeva njegovo osebo samo in je potemtakem sredstvo, s katerim lahko pride do zmagoslavja. Da mora biti to veličastje materialne narave, se je pokazalo kmalu, toda Viktor je do poslednjega trenutka opravičeval svojo željo po bogastvu z raznimi plemenitimi izgovori. Končno se je pred samim seboj moralno opravičil, saj si je dokazal, da hrepeni po veličastju iz globokih filozofskih razlogov, da hrepeni po oblasti in moči, kar je za človeka duha pač značilno in spoštovanja vredno. A tudi želja po oblasti in moči je bila v neposredni zvezi z ženskami. Viktor je hotel postati absoluten vladar domišljavega plemena žensk, ki so ga kljub svoji splošno znani vročekrvnosti puščale ob strani — skorajda videle ga niso. Viktor je bil sicer lep moški, toda ženske se v modernem času za lepe moške sploh več ne zmenijo. In Viktor je bil tudi človek prodornega duha, a take in podobne lastnosti naletijo pri ženskah na posmeh, če že ne na gluha ušesa. Zato si je Viktor ustvaril filozofsko naziranje, da lahko zagospodari plemenu brezčutnih žensk le z materialnim veličastjem — in to je bil osnovni predmet vseh njegovih sanjarij in načrtov.

Ko je željo po bogastvu pred seboj opravičil — to ga je stalo dosti truda —, je začel razmišljati o številnih načinih in poteh ter med njimi odbirati tiste, ki človeka zanesljivo ne pustijo na cedilu. Nadenj se je

zgrnilo tisoč in tisoč možnosti, vendar pa so bile vse enako nezanesljive. Skoraj vsak večer, ko se je vračal iz službe, se je ukvarjal z novo zamisljivo. Ideja se mu je porodila navadno med službo, kajti tudi med službo je imel veliko časa za razmišljanje. Seveda pa se človek med delovnim časom ne more povsem zbrati, zato je Viktor delovni čas odmeril skromnim začetkom: idejam. Ko je prišel zvečer na peščeno pot, je začela njegova domišljija avtomatično delovati, kot bi bila odvisna od posebnega električnega toka. Ideja se je razraščala v vse smeri, dobivala je takšne dimenzije, da jih več ni mogel naenkrat zaobjeti — in to so bili njegovi najslajši trenutki: ko se je vtapljal v skrivnostne možnosti svoje zamisli, ko je trepetal od strahu, da ne bi kje zadel na nepričakovano oviro. Žal so bile vse njegove ideje nekako nepopolne. Navadno je bila kakšna malenkost, ki je vse porušila. Spočetka se je nevarnih misli ogibal in je najprej sanjaril o uspehih, ki bi jih prinesla pravilna realizacija ideje. Ko se je dovolj naužil ob razkošnih predstavah, si je drznil nekoliko nazaj, tvegati je in postal realnejši. A kolikor bolj se je vračal na zemljo, toliko bolj se mu je zdelo, da je ideja težko izvedljiva, in ob koncu si je moral priznati, da ideja sploh ni izvedljiva, da je napoti sicer zelo drobna ovira, a ravno te ovire ni mogoče odstraniti. Ker je zmeraj razpletal svoje sanjarije, ko se je vračal domov, je nastopil kritičen trenutek ravno tedaj, ko si je za večerjo ucvrl nekaj jajc in jih pojedel. Morebiti je bila kriva sitost ali utrujenost, kdo ve — a kakor hitro se mu je glava sklonila v dremavico, so ga napadli dvomi in pomisleki. Gradovi so se nezadržno rušili in na koncu je bila pred njim spet prazna ravna planjava, pripravljena za idejo naslednjega dne.

Če bi bil nekoliko skromnejši, bi se prav gotovo pri kakšni ideji ustavil. Toda za cilj si je postavil, da ne bo skromen. Ker je hotel obogateti čez noč, je izključil sleherno garanje in vztrajnost, v pošteev so prišle le nenadne, genialne domislice. Seveda pa je bila v njegovi množici idej marsikatera tudi resnično genialna, a vse je zavrgel v besni želji, da najde neko novo absolutno genialno, absolutno zanesljivo idejo. Viktor ni bil zanesenjak, ki bi bil zanemarjal dejanske okoliščine. Pa tudi igralec ni bil, ki bi bil užival v katastrofalnem porazu ravno tako kot v sijoči zmagi. Ne, Viktor je bil resen človek, natanko je vedel, kaj hoče. Hotel je zmagoslavje in ničesar drugega. To zmagoslavje je bilo zanj globoko pomembno iz enako globokih filozofskih razlogov. Neuspeha se je bal tako zelo, da je bil že ob sami misli nanj popolnoma hrom. Zato je potreboval do kraja zanesljiv načrt, preden bi se lotil realizacije.

* * *

Znano je, da se porodijo genialnim ljudem genialne domisljice po naključju. Newton na primer je odkril gravitacijski zakon potem, ko mu je padlo na glavo jabolko. In tako dalje. Tudi Viktorju je usoda naklonila ugodnost naključja. Sam ni vedel, kdaj se je navadil, da po- uživa zjutraj in zvečer kokošja jajca. To je delal, že kar je pomnil — in skoraj v njegovi hiši ni bilo drugih živil razen jajc. Ta okoliščina se mu nikdar ni zdela neobičajna, saj se je sploh ni zavedal, zdaj pa ga je kar naenkrat obšlo začudenje spričo vseh jajc, ki jih je pojedel v zadnjih letih. Zakaj neki se je navadil ravno na jajca? Saj ne je prav- zaprav ničesar drugega kot kokošja jajca. Preprosto je vse skupaj prav zares: jajca kupiš, vržeš v mast, premešaš in poješ. In ta vrsta prehrane tudi z zdravstvenega stališča ni nepriporočljiva. Prav gotovo se je navadil na jajca zaradi svoje nagnjenosti do ugodja in preprostosti. Če bi ne bil resen in preudaren človek, bi bil ob tem nenadnem od- kritju gotovo začutil neko usodnost, saj gotovo ni običajno, če kdo tri leta použiva kokošja jajca, ne da bi se tega zavedal. Toda odkritje jajc je Viktorja pripravilo le do tega, da je začel razmišljati, odkod prav- zaprav vsa ta jajca prihajajo in kako da jih je zmeraj dovolj, kajti njihova potrošnja mora biti velikanska. Nedvomno, jajca neso kokoši, toda pri tem ne smemo pozabiti, da ima narod poldrug milijon prebi- valcev. Jasno je, da vsi ne jedo jajc, najmanj pa v takšni množini, a da poje vsak drugi na dan po dve jajci, lahko rečemo mirne duše. Potem- takem znaša narodna poraba jajc letno približno pet sto milijonov jajc. In če računamo, da znesejo vsa ta jajca kokoši, mora biti kokoši prav- zaprav ogromno. In če vzamemo, da znese srednje dobra kokoš na leto dvesto jajc, ki jih človek lahko proda, potem ... potem ... in dodajmo še, da lahko ima človek tisoč ali dva tisoč kokoši, ne da bi ga njihovo vzdrževanje stalo kaj dosti denarja ... potem je mogoče z jajci čez noč pospraviti milijone ... Genialnost ideje je Viktorja osupnila. Naj- bolj ga je presenetila preprostost zamisli in dejstvo, da je pravzaprav še nihče ni uresničil. In to mu je v začetku vzelo nekoliko navdušenja, a kmalu se je spomnil, da so največje ideje tudi najbolj preproste, in da so največkrat velike ravno zaradi preprostosti.

V tem trenutku mi je bilo jasno, da so njegova prihodnost kokoši.

Nepričakovan načrt ga je vrgel iz tira. Najprej se je navduševal nad samim seboj, kajti domisliti se česa takega ni preprosto. Potem je sklenil, da izdelava načrt do skrajnih podrobnosti, kajti potem, ko se ga bo že lotil, ga ne sme presenetiti več nobena ovira. A tudi tokrat je veljala prva misel vprašanju, kako bo razporedil dohodke, podrobnosti izvedbe pa je odrival, kot da so obrobne pomena. A prepričan je bil, da v tem primeru pač ne bo naletel na nobeno oviro, saj ima med šte-

vilnimi ugodnostmi še to, da se kokoši same razmnožujejo. Skratka: načrt je bil genialen v pravem pomenu besede, zato je Viktor sanjaril o njem vso pomlad in še nekoliko čez. Poletje se mu je zdelo najprimernejše, da začne svoje novo življenje.

* * *

Nekega večera se je vračal proti hiši bolj pozno. Ta dan je hotel razmisliti še o zadnjih podrobnostih načrta, zato se je ustavil v obpotni gostilni, kjer se je nekoliko zadržal in se pogrel s tremi kozarčki. Računal je, da bodo tako njegove popotne sanje bolj sladke. Poleg tega pa ravno v odločilnem trenutku ni hotel izgubiti poguma, kar se mu je zgodilo pri vseh prejšnjih načrtih, in v tej zadevi je zaupal bolj alkoholu kot sebi.

Nebo je bilo ta večer posebno mračno, tako da je pot pred seboj komaj razločil. A poznal jo je na pamet, zato ga ni mrak čisto nič motil. Tako se je že navadil na to peščeno pot, da je hodil po njej samogibno, ne da bi se zavedal okolice. Zato ta večer sploh ni opazil, da ga obdaja nenavadna tema — šele nekaj hipov pozneje, ko je legla na travnike srebrnkasta svetloba, se je spomnil, da je bila okolica prej drugačna. A njegovo zanimanje za okolico je bilo tudi zdaj tako šibko, da ni videl v čudni igri teme in svetlobe nobenega pomena. Če bi se bil ozrl v nebo in opazil, da ni meseca niti zvezd, bi se morebiti vprašal, od kod ta srebrnkasta svetloba, toda Viktor se niti zavedal ni, da je nad njim nebo, kaj šele da bi se bil ozrl kvišku z določenim namenom. Vznemiril se je šele potem, ko se je v zraku pojavil čuden zvok. Ta zvok je bil skrivnosten, imel je kovinski ton, obenem pa je bilo to nekaj mehkega, šelestečega. Začel se je kot nerazločno brnenje silno daleč — in res je bil Viktor najprej prepričan, da mu zvoní v ušesu. Ker pa je zvok naraščal, mu je bilo kmalu jasno, da se godi nekaj nenavadnega. Ta hip se mu je zazdela neobičajna tudi svetloba, ki je ležala v travnikih. Potem je zrasel v njem neznosen občutek navzočnosti nekega bitja. Ta občutek je spočetka odganjal, potem pa ga je preplaval tako močno, da se je moral ozreti. Ničesar ni videl. Grlo mu je zadržnil strah, dlani mu je pokrila mrzel pot. Samogibno je pospešil korake, a moreči občutek navzočnosti ga ni zapustil. Nekaj je čutil v svoji bližini, prav zanesljivo je vedel, da ni sam. Dejstvo, da navzočega bitja ne vidi, njegove groze nikakor ni zmanjšalo, ampak stopnjevalo. Nazadnje se je hotel prepričati, da je vse le utvara, ki izvira iz popitega alkohola. Zadihan se je ustavil, ker je upal, da ga plaši le škripanje njegovih lastnih korakov. Ta hip pa je začutil nad gležnjem sunkovito bolečino, kot bi se mu konica ostrega noža zabodla v meso. Otrpnil je.

Skozi telo mu je zdrsnil hlad.

Zbral je še toliko moči, da se je ozrl. Pri svojih nogah je zagledal sivo senco kokoši, ki ga je malo prej usekala s kljunom. Naslednji hip ga je usekala drugič. Potem pa je razprostrla peruti in ga začela kljuvati kot pobesnela.

Viktor je planil čez travnike.

Kokoš je prhutala za njim in ga kljuvala. Razcefrala mu je hlačnico pod levim kolenom in čutil je, kako mu iz številnih ran polzi kri. Kokoš je imela velike in nenavadno svetle oči, ki so včasih predirno zažarele kot električne luči, njena krila pa so povzročala utripajoč šum. Viktor je bežal kar na slepo. Led se mu je razlil po žilah in telo mu je preplavljala ohromelost. Opotekal se je. Tekel je vse počasneje. Z grozo je opazil, da ga obletavajo že tri kokoši — prvi, ki je bila siva, sta se pridružili črna in bela. In zdaj se mu je razjasnil tudi čuden zvok, ki je ležal v ozračju. Od vseh strani so se zgrinjale kokoši, šelestele so s perjem, poskakovale, grgrale in kokodakale. Utripanje njihovih peroti je povzročalo kovinski zvok, ki je naraščal kot povodenj. Kokoši so gomazele iz obzorja kot utripajoč prah, in kot blisk je zletelo skozenj, da se zgrinjajo z ene strani samo sive kokoši, z druge samo bele, s tretje pa samo črne. Prve tri so sprhutnile kokošjim množicam naproti, se z njimi vrešče pozdravljale, nato pa so se obrnile in morje kokoši je pljusnilo proti Viktorju. In še ga je preblisnilo, da ni v tej masi nobene petelina, da so same velike, rejene kokoši, hip zatem pa je bilo bučanje peruti tik ob njem. Videl je, da se daleč v obzorju skupine kokoši dvigujejo v zrak kot črni oblaki in lete proti njemu. V nos mu je udaril kurji vonj, obšla ga je omedlevica in zgrudil se je na tla. Šelesteči valovi perjadi so sprhutnili čezenj.

* * *

Ko se je zavedel, ni mogel po nobenem znamenju ugotoviti, koliko časa je medtem preteklo. V zraku je ležal mir. Kokoši so posedle, vse do obzorja se je razprostiral njihov obroč. Nebo se je razsvetilo, a to ni bila naravna svetloba, temveč je postala prejšnja srebrnkasta luč tako močna, da je segla do neba. Kokoši so ždele z vgreznjenimi vratovi; videti je bilo, da spijo. Niso bile več razdeljene po barvah. Prej, ko je padel in so s treh strani prhutale čezenj, so se pomešale. Dvignil se je na kolena in se ozrl na vse strani. Z grozo je opazil, da leži med kokošmi neznanska množica svetlečih se belih jajc. In preblisnilo ga je, da osvetljuje nebo pravzaprav snežno bela barva teh jajc, ki pokrivajo zemljo kot toča. Ko je razmišljal, odkod to neznansko število jajc, ga je zmotilo čudno praskanje in pokljanje. Iz bližnjih jajc so že lezli piščanci.

Dvignil se je še bolj in ostrmel. Kamor je segalo oko, so ležale milijarde belih jajc, iz njih pa so lezli piščanci. Kokoši so mirovale, kot bi se bale, da sicer preplašijo nezaupljive mladičke, ki lezejo na svet. Čudno se mu je zdelo, da nikjer ne vidi gora, da ne vidi gozdov, hiš in telefonskih drogov. Svet je bil ena sama ravan, ki se je razprostirala na vse strani do obzorja, in na njej ni bilo ničesar razen kokoši, piščancev in njega. Piščanci so takoj, ko so se na pol izvalili, začeli čivkati, in njihovo čivkanje je bilo tako predirljivo, da mu je šlo skozi ušesa. A njihovo čivkanje je bilo začuda vse bolj podobno kokodajsanju in krakrivanju odraslih kokoši — in komaj se je Viktor dobro ozrl, so piščanci poključali luščine jajc, v katerih so zrasli, in njihova puhasta telesca so se napihnila. Kmalu so bili tako veliki kot zrele kokoši. Posedli so poleg drugih in nastala je takšna gneča, da niti zrno več ne bi padlo na zemljo, saj so sedele kokoši malone ena na drugi. Viktorju se je zdelo čudno, da se iz takšne množice jajc ni izvalil noben petelin. Domneval je, da se je daleč v obzorju, kamor ni natančno videl, le izvalil kakšen petelin, a ta domneva je bila pravzaprav zelo neprimerna, saj objektivno ni mogoče, da bi se tri kilometre proč izvalil petelin, v njegovi bližini pa ne — oziroma: popolnoma jasno je, da se noben petelin sploh ni izvalil, kajti če bi se kakšen, bi se jih nedvomno več, v tem primeru pa bi kakšnega tudi videl. Tako mu je bilo nazadnje jasno, da sedijo vse naokrog same kokoši, in ob tej misli ga je obšla skrivna radost, ki si je ni znal pojasniti.

Tedaj pa je nedaleč od sebe zagledal jajce, iz katerega se še ni izvalilo piščice. To ga je začudilo. Pomislil je, da je jajce morebiti jalovo, se pravi: takšne vrste, da se iz njega piščice sploh izvaliti ne more. A še bolj nenavadna se mu je zdela velikost tega jajca, ki je bilo precej debelejšje kot zelo debela človeška glava. In spreletel ga je nejasen občutek, da se jajce veča, da raste, kot bi ga napihovala nevidna sila. In resnično: ni trajalo dolgo, pa je stalo jajce pred njim kot ogromna bela stena. Podobno je bilo marmorni kupoli spomenika. Če bi se to velikansko jajce zakotalilo nadenj, bi ga nedvomno ubilo. Tedaj pa je začelo jajce podrhtevati, v njem je zapokalo in zaškrebalo, hip nato je zgoraj odletel kos lupine in na prosto je pokukala glava ogromnega piščanca. To pravzaprav niti ni bil več piščanec, bila je že kokoš. Jajčna lupina se je naglo razletela in kokoš je stala pred njim kot velikanska pošast, njena senca je legla na nebo kot oblak. Z očmi se je zapičil v njene kremplje, ki so bili podobni koreninam stoletnega hrasta. In v tem hipu se je počutil silno majhnega, zdelo se mu je, da ni večji od navadnega črva.

* * *

Kokoš je zakinkala z glavo, odprla kljun in šavsnila po njem. Objele so ga velikanske mišične stene, ki so se ritmično pregibale in ga tlačile v neko vdolbino. Potem se mu je zazdelo, da drsi, hotel se je oprijeti, a zadel je ob gladke lepljive stene. Potem je padel v gosto žlobudro, kjer mu je zmanjkovalo sape. Čutil je, kako so se vanj zagreble neke kisline, kako se pretakajo skozenj neznani sokovi, kako mu kri utripa drugače, kako se razkrajajo udi. Zgrabil ga je silen strah, hotel je zamahniti z rokami, a spreletel ga je čuden občutek, kot da rok nima. Nekaj hipov kasneje je razločno zaznal, da leži v oblastni votlini. Ta votlina se je potem zamajala, zabobnelo je, kot bi bila kam padla, nato se je skotalila. Zdaj je dosegel njegov strah skrajne meje... v obupu je bil z glavo okrog sebe, z zobmi se je zagrizel v steno votline. Zahreščalo je, zapokljalo, nekaj se je zlomilo, v oči mu je planila svetloba, globoko je zadihal. Prvo, kar je videl, so bile razbitine velikega jajca, ki so ležale okrog njega. Takoj zatem je dvignil oči in opazil, da se morje počivajočih kokoši še zmeraj razprostira vse do obzorja. Tedaj se je zgodilo nekaj zelo nenavadnega. Polotil se ga je čuden nagon, ki ga ni mogel zatreti; sklonil se je, šavsnil po ostankih jajčne lupine in jih požrl. Hip zatem se je zavedel, kakšno strahoto je napravil, in preplavila ga je takšna groza, da je na široko zinil in hotel poklicati na pomoč. Toda glas, ki se je razlegel iz njegovega grla, ga je zmrazil do omedlevice:

Kikiriki... Kikiriki...

Naslednji hip mu je odgovorilo vreščече krakrivanje kokoši, ki so daleč naokrog dvigale peruti in ga pozdravljale. Znova ga je spreletel čuden nagon, ki se mu ni mogel upreti. Nasršil je perje in se stresel, nato je visoko dvignil rdeči greben. Zletel je čez travnike. Kokoši so vzprhutale za njim... vse do obzorja se je budilo prhotanje in kokodakanje. Kokoši so se formirale v oddelke, oddelki pa v tri enobarvne armade, ki so pohitele za petelinom. Njihovi vriski so zveneli tako nekako kot »Viktor«, ali pa se je Viktorju to samo zdelo.

Viktor pa je že opazil bleščече se perje na svojih izbočenih prsih. Opazil je kraljevske kremplje, mogočni orlovsko zavihani kljun, in rdeči greben, ki je bil zelo velik, mu je zrasel še bolj. Prhotal je spredaj in kokošja vojska se je valila za njim. Svet je mrtev, se je domislil Viktor. Civilizacija je razpadla v prah. V krmo za kokoši. In kokoši bodo pokrile vso zemeljsko oblo, razprostrle se bodo proti severu in jugu, proti vzhodu in zahodu, in na zemeljski obli se bo začelo novo obodobje, kokošje obdobje. Iz jajc se bodo rodile vedno nove in nove... toliko in toliko, da se bodo razprostrle v veselje in ga izpolnile do kraja. In njegova edina skrb bo, da pazi na tista jajca, iz katerih se bodo

izvalili petelini. Tista jajca bo treba razkrojiti s posebnimi, še neodkritimi kislinami. In on bo edini petelin, vladar sveta.

Viktor je razprostrl peruti in se dvignil v zrak. Za njim so se kokoške horde oblikovale v temne leteče oblake. Iz oblakov so deževala svetleče bela jajca in padala na zemljo kot toča. Tedaj se je na obzorju pojavila sončna obla. Sonce se je dvignilo nad obzorno črto in Viktorju se je srce vznemirilo od silnega zmagoslavja. Sonce je imelo takšno obliko kot jajce.

PESMI

Janez Ovsec

FRESKA

Tvoje oči so čisti vrh
katedrale
in barve zvonijo
skoz stekla.
Tvoja usta
šumijo
ustvarjanje.
Tvoje naročje raste
v bronasto kupolo
veselja.
Harfa tvojih rok
tke žameten dež
usmiljenja.

Resnica je,
da si polna semen.
Polna zlato modrih
oken.

RAZSVETLJENJE

Za menoj si.
Gledam s svojim temenom.
Mirno olje svetlobe širi prostor.
Nobene pregrade ni več.
V zraku sedim
na blazini zbranosti